

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 9, Sayı 23, Mart 2022 / Volume 9, Issue 23, March 2022

BEŞİKTAŞLI YAHYA EFENDİ ADINA KAYITLI MANZUM BİR NASİHATNAME

A Registered Nasihatname on Behalf of Yahya Efendi From Besiktas

Makale Türü/ Article Types : Araştırma Makalesi/Research Article
Geliř Tarihi/Received Date : 09.01.2022
Kabul Tarihi/Accepted Date : 16.03.2022
Sayfa/Pages : 1-18
DOI Numarası/DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2022.202>

Büşra KARASU

(Arş. Gör.), Bitlis Eren Üniversitesi, Bitlis/ Türkiye, e-mail: bdinc@beu.edu.tr, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0003-3147-237X>

Atıf/Citation

Karasu, Büşra, "Beşiktaşlı Yahya Efendi Adına Kayıtlı Manzum Bir Nasihatname", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9/23, 2022, s. 1-18.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 9, Sayı 23, Mart 2022.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 9, Issue 23, March 2022.

ISSN: 2148-5704

BEŞİKTAŞLI YAHYA EFENDİ ADINA KAYITLI MANZUM BİR NASİHATNAME

A Registered Nasihatname on Behalf of Yahya Efendi From Besiktas

Büşra KARASU

Öz: Arapça *nush* kelimesinden türemiş olan nasihat, bir kişiye iyiliği için doğru yolu göstermek anlamına gelmektedir. Nasihatname ise toplumun tamamına yahut belli bir zümreye öğüt vermek maksadıyla yazılan eserlerdir. İslami Türk edebiyatında nasihatname yazma geleneği yüzyıllar boyunca devam ettirilmiş, nasihatname türünden eserler her kesim şair tarafından kaleme alınmıştır. Fakat bunlar arasında mutasavvif şairler ayrı bir yerde durmaktadır. Şiirlerini dinî-tasavvufî unsurlarla süsleyen bu isimler hitap ettikleri kesimlere bu doğrultuda nasihatnameler yazmışlardır. Bir mecmuada kendisinin adına kayıtlı nasihatname bulunan Beşiktaşlı Yahya Efendi de muhtemelen bu isimlerden biridir. Mevcut basılı *Dîvân*'ında bahsi geçen bu nasihatnamesi yer almayan Yahya Efendi'nin bilinen tek eseri, İstanbul Millet Kütüphanesi'nde 06 Mil Yz. FB.210 numarada kayıtlı bulunan ve içerisinde çeşitli türden şiirler yer alan *Dîvân*'ıdır. Şairin ayrıca mecmualarda da şiirleri bulunmaktadır. Ankara Milli Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 06 Hk 34'te kayıtlı *Mecmua-i Resail*'de yer alan nasihatname türünden 46 beyitlik şiir de bunlar arasındadır. Çalışmamızın konusunu Beşiktaşlı Yahya Efendi'nin basılı *Dîvân*'ında yer almayan mecmuada kendisi adına kayıtlı bulunan bu şiir oluşturmaktadır. Makalede öncelikle şiirin yer aldığı mecmuanın ve nasihatnamenin özelliklerinden bahsedilecek, ardından nasihatnamede yer alan sosyal hayata dair gelenek, inanış ve davranışlar ile dinî-ahlaki nasihatler üzerinde durulacaktır. Son olarak da şiirin çeviri yazılı metni sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nasihat, nasihatname, inanç, davranış, gelenek, mecmua, tekke edebiyatı

Abstract: Advice, which derives from the Arabic word *nush*, means to show a person the right way for his good. Nasihatname, on the other hand, are works written with the aim of giving advice to the whole society or a certain group. The tradition of writing advice-book in Islamic Turkish literature has been continued for centuries, and works of advice type have been written by poets from all walks of life. But among them, the sufi poets stand in a different place. These names, who adorned their poems with religious-mystical elements, wrote advice-book to the segments they addressed in this direction. Yahya Efendi from Besiktas, who has an advice-book registered in his name in a magazine, is probably one of these names. The only known work of Yahya Efendi, whose advice-book is not included in his current printed *Divan*, is his *Dîvân*, which is registered at 06 Mil Yz. FB.210 and contains various kinds of poems. The poet also has poems in magazines. 46 couplet poems of the advice-book type which is registered in Ankara National Library Adnan Ötügen Provincial Public Library Collection 06 Hk 34 is among these. The subject of our study is this poem, which is not included in the printed *Divan of Besiktash Yahya Efendi*, but is registered in his name in the magazine. In the article, first of all, the characteristics of the magazine and the advice-book in which the poem is included will be mentioned, then the traditions, beliefs and behaviours related to social life and religious-moral advices in the advice-book will be discussed. Finally, the translated text of the poem will be presented.

Key Words: Advice, nasihatname, belief, behaviour, tradition, magazine, tekke literature

Giriş

Nasihatnameler insan ve toplum hayatını düzenlemek maksadıyla yazılan eserlerdir. Bunlar, adab-ı muaşeret niteliğindeki, siyasetnameler, tasavvuf büyüklerinin hayatının yanı sıra tasavvufi telkin ve öğütlere de yer veren menakıpnameler, politik meselelere dair nasihatlere yer veren telhis veya layihalardır.¹

¹ İskender Pala, "Nasihatname", *TDV İslâm Ansiklopedisi* 32 (2006): 409.

Nasihatnamelere; içerikleri ve evrensel öğeleri barındırmaları bakımından genelde dünya, özde Türk edebiyatı tarihinin her evresinde rastlamak mümkündür. Türk edebiyatında nasihat söyleme geleneği bugünkü mevcut bilgilere göre *Orhon Yazıtları*'ndan itibaren vardır. İslami Türk edebiyatının nasihatname içerikli ilk örneği *Kutadgu Bilig*'dir. Bu edebiyat sahasında *Kutadgu Bilig*'le başlayan nasihatname kaleme alma geleneği yüzyıllar boyunca devam etmiş ve bu minvalde çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bunlar müstakil eserler olabileceği gibi kimi zaman divanlarda yahut mecmualarda yer alan küçük hacimli eserler de olmuştur. Çalışmamızın konusunu teşkil eden ve bir mecmua içerisinde yer alan şiir de küçük hacimli bir nasihatnamedir. Fakat buna rağmen içerisinde başta dinî ve sosyal hayat kaynaklı olmak üzere pek çok inanç ve davranışa dair hususlar bulundurma bakımından dikkate değerdir.

1. Metnin Yer Aldığı Mecmuanın Özellikleri

Nasihatnamenin içerisinde bulunduğu *Mecmua-i Resail*, Ankara Millî Kütüphane Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 06 Hk 34'te kayıtlıdır ve 165x82-220x135 mm ölçülerindedir. Koyu kahverengi meşin ciltli, siyah ve kırmızı cetvellidir. Mecmua, çeşitli risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Kütüphane kayıtlarına göre, mecmua içerisinde *Gülşen-i Râz Tercümesi*, *(İtikada Dair) Risale*, *Risâle-i İnsân*, *Mecmua-i Eş'âr ve İlâhiyât*, *Hikâyât-ı Def'-i Riyâ*, *Terceme-i Hadîs-i Erba'in* ve *Eyyâm-ı Seb'a'nın Sa'd ve Nuhsu Beyânında Melheme* risaleleri yer almaktadır.

Mecmuanın kapağında “Gülşen-i Râz u Gayrihim” başlığının altında “Tercüme-i Gülşen-i Râz-Şirâzî târih-i te'lif 829 ve birkaç risâle vardır” yazmaktadır. Bunun dışında aynı sayfanın başında da H. 1326 / M. 1908-1909 tarihi ile “Yigirmi dördüncü kâ'ide Hazret-i Mehdînüñ hürucudur” ve sonunda okunaklı olmayan bir mührün altında “128 yaprakdur” yazıları mevcuttur.

Mecmuanın ilk risalesi olan *Gülşen-i Râz Tercümesi* nesih hatla, harekeli şekilde yazılmıştır. Sayfalar iki sütun olacak şekilde düzenlenmiştir, risale toplam 73 varaktır. Sayfalarda yer yer silinmiş kısımlar ve lekeler mevcuttur. Son 13 varakta sayfanın kenarlarında Şemsî, Nûrî, Mısırî, Lebîb, Yûnus, Fazlî, Fehîm, Hakkî isimli şairlere ait şiirler yer almaktadır. 73. varaktan sonraki sayfanın baş kısmında kıt'a nazım biçimiyle ve kırmızı mürekkeple eserin yazılış tarihi verilmiştir:

“Bu kitâbuñ kâtibi geldi didi târihe bâb
Bir murâd olsun cihânda hem du'âsı müstecâb

Şehr-i Şa'bânu'l-mu'azzamda dinildi târihi
Biñ otuz beş târihinde zammolundu bu kitâb” (H 1035 / M Nisan-Mayıs 1626)²

Burada yer alan bilgilere göre metin Nisan-Mayıs 1626 tarihinde istinsah edilerek mecmuaya eklenmiştir. Bu durumda mecmua 17. yüzyılda bir araya getirilmiş olmalıdır. Mecmuanın kapağında yer alan “H 1326 / M 1908-1909” tarihi de mecmuayı bu yılda gören veya okuyan başka bir kimse tarafından eklenmiş olmalıdır.

Bu risaleden sonra gelen üç sayfa boyunca çeşitli şairlere nispet edilen şiirler yer almaktadır.

Risâle-i İnsân mecmuanın ikinci risalesidir.

Mecmuada kayıtlı üçüncü risale, kayıtlarda *(İtikada Dair) Risale* olarak geçen metindir. Nesir olarak kaleme alınan bu eser, toplam 10 varaktır. Sayfa kenarlarında yine ara ara şiirler mevcuttur. Metinde risalenin yazılış tarihine dair herhangi bilgi yoktur. Risaleden sonraki üç varakta mensur bir metin ve bunların ardından da boş sayfalar gelmektedir.

² *Mecmua-i Resail*, Ankara Millî Ktp. Adnan Ötüken İHK, 06 Hk 34, vr. 77b.

Kütüphane kayıtlarına göre mecmuanın dördüncü risalesi *Mecmûa-i Eş'âr ve İlâhiyât*'tır. Kütüphane kaydı her ne kadar bu şekilde olsa da esasen bu risalenin bir şiir mecmuası olarak bütünlük arz ettiği söylenemez. Bu bölümde çeşitli şairlerden şiirler bulunduğu gibi bazı nesir parçalar da yer almaktadır. Yazı ve üslupta da bütünlük yoktur. Bu sebeple yazı biçimlerinden hareketle bu risalenin farklı iki kâtip tarafından yazıldığı söylenebilir. Mecmuanın bu bölümünde 104a'da Mehdi'nin gelişine dair kısa bir mensur yazı bulunmaktadır. Bu yazının altına kurşun kalem ile "1360 Şa'bân-ı mu'azzamındayız bu rivâyetlerden birazı [...] hadîs şahîh ise ma'nâsı başka olsa gerek" notu düşülmüştür. Yazı çeşidi metin ile aynı olmayan bu notun başka bir zamanda metni okuyan bir kişi tarafından yazılmış olabileceği söylenebilir. Bu kısım toplam 22 varaktır.

Daha sonra mecmuada *Terceme-i Hadîs-i Erbaîn, Hikâyât-ı Def'-i Riyâ* ve *Melheme* risaleleri yer almaktadır. Başlığı kırmızı mürekkeple yazılan *Melheme* nesirdir ve nesih hatla kaleme alınmıştır. Eserin yazarı, Abdül-Ganî b. Abd el-Celîl Geredevî (öl. H. 995 / M. 1586)'dir. *Eyyâm-ı Seb'a*'dan sonra mecmuanın son sayfalarına kadar nazım ve nesir karışık olmak üzere bazı yazılar yer almaktadır. Bu kısımda Farsça bir şiirin sonunda 121b'de h. 1056 / m. 1646/1647 tarihi mevcuttur.³

Beşiktaşlı Yahya Efendi adına kaydedilmiş olan nasihatname ise mecmuanın son iki (126a-126b) varağındadır. Yazmanın bu kısmında sayfalar sütunlara bölünmüştür. İlk sayfa dört, ikincisi iki sütundur. Sütunların baş kısmında kırmızı mürekkep ile yazılmış *velehu* yazısı yer almaktadır. Yazı biçimi taliktir.

2. Nasihatnamenin Biçim, Dil ve İçerik Özellikleri

Çalışmaya konu olan eser, kaside başlığı altında mesnevi nazım biçimiyle, aruzun remel bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır ve 46 beyittir. Şiir boyunca birkaç beyitte vezin aksaklıkları mevcuttur.

Nasihatname, dil hususiyetleri bakımından klasik dönem Osmanlı Türkçesi özelliklerini taşımaktadır. Dili ağır değil, açık ve anlaşılır niteliktedir. Bu sebeple eserin klasik dönem Osmanlı Türkçesindeki ilk grup metinlerden "yararı ön planda tutan ve dili daha çok bir araç olarak gören anlayışa dayanan yazı dili"⁴ ile kaleme alındığı söylenebilir. Metinde; "atañı-atanı", "tutarsañ-tutarsan" örneklerinde de olduğu gibi çoğunlukla nazal n ile nun harfinin yazımı karıştırılmıştır. Çoğu yerde nazal n (ك) yerine nun (ن), nun (ن) yerine de nazal n (ك) kullanılmıştır. Bunun dışında bir yerde sitem kelimesi sin (س) yerine peltek se (ث) (sitem-şitem), muhtel kelimesi hı (ح) yerine ha (ح) (muhtel-muhtel) ile yazılmıştır.

Metin, edebî tür olarak nasihatnamedir. Şiirin baş kısmında *Kaşide-i Beşiktâşî Yahyâ Efendi Kıddisesırruhu* ve sonunda yer alan notta *Yahyâ Efendiniñ kaşide-i kerâmet-i pür-naşîhati bunda tamâm oldı Kıddisesırruhu* yazıları mevcuttur. Bu ibarelerde eserin Beşiktaşlı Yahya Efendi'ye ait olduğu bilgisi vardır. Metin, mesnevi nazım biçimiyle yazılmasına rağmen kaside başlığıyla sunulmuştur. Eser, içerik bakımından klasik bir nasihatname özelliği taşımaktadır. Bu türden eserlerin genel bir özelliği olarak didaktik bir üslupla yazılmıştır.⁵

Şair, metin içerisinde dinî ve gündelik hayata dair birtakım tavsiyelerde bulunmuştur. Bu sebeple şiirde nasihat verme maksadıyla kullanılmış olup günlük hayata ve halk inanışlarına dair birtakım argümanlara rastlamak mümkündür.

3. Nasihatnamede Yer Alan Sosyal Hayata Dair Gelenek, İnanış ve Davranışlar

Sosyal hayata dair gelenek, inanış ve davranışlar edebî metinlerin beslendiği temel kaynakların başında gelmektedir. Toplumla ait bu unsurlar metinleri zenginleştirirken aynı

³ Mecmua-i Resail, Ankara Millî Ktp. Adnan Ötügen İHK, 06 Hk 34, vr. 121b.

⁴ Mustafa Özkan, "Osmanlı Türkçesi", *TDV İslam Ansiklopedisi* 33, (2007): 484.

⁵ Pala, "Nasihatname", 409.

zamanda geçmiş yaşantılara tutulan bir ayna olma hüviyeti taşımaktadırlar. Çalışmamıza konu olan nasihatnamede de bu özellik göze çarpmakta, şair okuyucusuna çeşitli konularda nasihat ederken bu gelenek, inanış ve davranışlara yer vermektedir. Beyitlerden tespit edildiği üzere bahsi geçen bu unsurlar şu şekildedir:

3.1. Ay ve güneş tutulmasına bakma, göze zarar verir.

“Ay (u) gün tutulsa hem kılma nazar / Ol nazardur gözlere ‘ayn-ı zarar” [Ay ve güneş tutulduğunda (onlara) bakma, zira bu, göze zarar verir.] (3. beyit)

* “Ay ve güneş tutulması daima doğaüstü kuvvetlerin etkisiyle açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmış, uğursuzluk getiren bu durumdan kurtulmak için çareler aranmıştır.”⁶ Ay ve güneş tutulmasına dair bu telakki eski kültürümüzde de etkisini göstermiş, halk arasında güneş ve ay tutulması uğursuz sayılmıştır.⁷ Bu inanç klasik Türk edebiyatı metinlerine çeşitli inanış ve âdetlerin dile getirilmesi hasebiyle yansımıştır. Bunlar arasında güneş tutulduğunda Anadolu’da fitne çıkacağı düşüncesi, ay ve güneşi kötü ruhların sardığı inancı ve bunun bertaraf edilmesi için tutulma esnasında gürültü yapılması, küsuf namazı kılınması ve aynaya bakılması âdetleri vardır.⁸ Ayrıca güneş ve ay tutulmasına dair nasihatnamenin üçüncü beytinde de söylenildiği üzere tutulmaya bakmanın göze zarar vereceği ve bakanın akıbetinin de iyi olmayacağı inancı mevcuttur. Bu husus Ahmet Talat Onay tarafından, “Tutulmuş güneşe bakmak uğurlu sayılmaz, göze zarar vereceğine, bakanın akıbetinin iyi olmayacağına itikad olunur; bakmak isteyenler de renkli çıra isiyile karartılmış bir cam ardından bakarlar.”⁹ şeklinde ifade edilmiştir.

3.2. Tek başına yolculuğa çıkma, korku verir.

“‘Ākıl iseñ eyleme tenhā sefer / Yā likīn gitmekde vardur havf haṭar” [Akıllıysan tek başına yolculuğa çıkma. Çünkü bunda korkulacak şeyler vardır.] (4. beyit)

* Özellikle o dönem için yolculukların daha zahmetli ve tehlikeli olduğu bir gerçektir. Beyitte de bu durum, tenha sefere çıkmaktan korkulması gerektiği şeklinde yer almıştır. Ayrıca Hz. Peygamber’in “İnsanlar tek başına yolculuk yapma(nın tehlikeleri) konusunda benim bildiğimi bilselerdi hiç kimse binitiyile tek başına gece yolculuğuna çıkmazdı.”¹⁰ hadisi de her ne kadar özel olarak gece yolculuğundan bahsetmiş olsa da genel manadaki söylemiyle toplumdaki bu inancın zihinsel arka planında yer almaktadır.

3.3. Yüzünün üstüne ve çenenin altına elini koyma.

“El yüz üstüne komaḳ mezmūmdur / Ğabğabı altına komaḳ şūmdur” [Eli yüz üstüne ve çenenin altına koymak uğursuzluk getirir.] (6. beyit)

* Beyitte eli yüzün üstüne ve çenenin altına koymanın uğursuzluk getireceği dile getirilmiştir.

3.4. Mezar taşlarını okumaktan sakın.

“Gice bīdār ol tilāvet kıl seher / Okuma seng-i mezāri kıl hāzer” [Geceleri uyanık ol sabaha (kadar) Kur’an oku, mezar taşı okumaktan sakın.] (9. beyit)

⁶ Sedat Veyis Örnek, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtil İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., 1966), 93.

⁷ Ümrân Ay, “Divan Şiirinde Güneşin Sevgili Tipine Yansıması Hakkında Bir Değerlendirme” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 2 (2009): 130, erişim tarihi: 20.01.2022.

⁸ M. Fatih Köksal, *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*, (Ankara: Akçağ Yay., 2005), 360-366.

⁹ Ahmet Talat Onay, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemal Kurnaz, (Ankara: Kurgan Edebiyat, 2013), 191.

¹⁰ (B2998 Buhârî, Cihâd, 135), erişim tarihi: 20.02.2022.

<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=2&SAYFA=550&SRC=gece%20yolculu%C4%9Fu>

* Beytin ikinci mısraında mezar taşı okumaktan sakınılması gerektiği söylenmiştir. Burada toplumda hâlâ geçerliliğini koruyan mezar taşlarını okumanın iyi olmadığı ve unutkanlık yapacağı inancı mevcuttur.

3.5. Burnuna yapışma, burnunu tutma; keder verir. Tahta parçasını hilal şeklinde yapma, kişiyi zarara uğratar.

“Burnuna yapışma çok virir melâl / Hem halel virür çubı itmek hilâl” [Burnunu tutma, keder verir. Aynı zamanda çubuğu hilal şeklinde yapmak da kişiyi zarara uğratar.] (12. beyit)

* Gündelik hayata dair iki farklı inanın dile getirildiği bu beyitte şair, insanın burnuna dokunmasının ve tahta parçasını hilal şeklinde yapmasının ona zarar vereceğini dile getirmiştir. Burnun kaşınmasının, ona dokunmanın keder vereceği inancı günümüzde hâlâ mevcuttur. Örneğin Antalya ve yöresinde burnun kaşıntısının kedere sebep olacağına inanılmaktadır.¹¹

3.6. Kadınlarla çok konuşma.

“Zenler ile kim ki çok sohbet kılar / Şâh ise kendüi bî-hürmet kılar” [Kadınlarla sohbet eden kimse şah dahi olsa kendini hürmetsiz bir konuma itmiş olur.] (29. beyit)

* Nasihatnamede yer alan ve kadınlarla alakalı öğütlerin verildiği bu beyit, o dönemin sosyokültürel şartlarının şiire yansımalarıdır.

3.7. Evinde örümcek ağının olmasına müsaade etme, rızkını azaltır.

“Hem koma hânende beyt-i ‘ankebût / Nâkış olur ol ziyâd oldukça kût” [Evinde örümcek ağının olmasına müsaade etme, (çünkü) o arttıkça rızkın azalır.] (31. beyit)

* Nasihatnamenin bu beytinin Hz. Ali’ye ithaf edilen “Evlerinizde örümcek ağlarını temizleyiniz, onları bırakmanız fakirliğe sebep olur.”¹² sözünden mülhem oluşturulduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra evdeki örümcek ağları temizlenmediğinde evin kirleneceği, bunun da insan sağlığı açısından zararlı olacağı gerçeği “örümcek ağının evde olması rızkı azaltır” söylemine dönüşmüş, muhtemelen bu söylem de insanlar üzerinde daha etkili olmuş ve halk arasında söylenegelen bir inanca dönüşmüştür.

3.8. Mumu üfleyerek söndürme, bilinç kaybı yapar.

“Of diyüp söndürme hiç bir kez çerâğ / Şem’ dūdından olur muhtel dimâğ” [Mumu üfleyerek söndürme, bilinç kaybı olur.] (43. beyit)

* Nasihatnamenin bu beytinde mum dumanının bilinç kaybı yapacağı, bu sebeple üflenmeden söndürülmesi gerektiği dile getirilmiştir. Gerçekten de mum dumanının içindeki zararlı gazlar insan hafızasına zarar vermektedir. Zira, “mumun yanmasıyla oluşan siyah isin tortusu aslen karbondan oluşa da ftalat ve uçucu organik bileşikler (benzene, toluen gibi) içerebilir. Bu maddelerin kanser ve sinir sistemi hasarı yapabilecekleri bilinmektedir.”¹³

3.9. Gece aynaya bakma, evde yalnız yatma.

“Pes haţâdur gice mir’âte nazar / Yalñuz bir evde yatma kıl hâzer” [Gece aynaya bakmak hatadır. Yalnız (başına) bir evde yatmaktan sakın.] (45. beyit)

* Beyitte gündelik hayata dair, halk arasında yaygın olup bugün de mevcudiyetini devam ettiren gece aynaya bakmanın iyi olmadığı inancı dile getirilmiştir. Esasında “Bugün halk arasında geceleri aynaya bakmanın günah olduğuna dair bir kanaat mevcutsa da bunun dinî bir dayanağı yoktur.”¹⁴ Fakat bu inanış şiire yansımış ve varlığını da uzun süre devam ettirmiştir. Gece aynaya bakmaya dair bir başka halk inanışı da şudur: “Gece aynaya bakmayı ihtiyâr

¹¹ <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/kulturatlasi/nanislar613469>, erişim tarihi: 21.01.2022.

¹² Mustafa İsmet Uzun, “Ankebût”, *TDV İslam Ansiklopedisi* 3, (1991):214.

¹³ <http://ilkaykeskinel.com/tutsu-kokulu-mum-ve-oda-kokularinin-zararları/>, erişim tarihi: 21.01.2022.

¹⁴ Süleyman Uludağ, “Ayna”, *TDV İslam Ansiklopedisi* 4, (1991): 261.

kadınlar hoş görmezler; birtakım uğursuzlukları mucip olurmuş ki başta hasretine kavuşamamak ve deli olmak gelir.”¹⁵

3.10. Çok uyumak kıtlığa ve gece çıplak yatmak fakirliğe sebep olur.

“*Müris-i kılet dürür nevm-i keşir / Gice üryân yatmak eyler hem fakir*” [Çok uyumak kıtlığa sebep olur. Aynı zamanda gece çıplak yatmak da fakirliğe yol açar.] (46. beyit)

* Bu beyitte gece çok fazla uyumamak ve çıplak yatmamak gerektiği, birinin kıtlığa diğerinin de fakirliğe yol açacağı söylenerek dile getirilmiştir. Gündelik hayata dair olan bu öğüt esasında yapılması istenen şeyin daha etkili olması için kıtlık ve fakirlik gibi olumsuz durumlarla bir arada anılmasına örnektir.

Gece fazla uyumanın fakirliğe yol açtığına dair bir inanış, “Hz. Süleyman’ın annesinin oğluna tavsiyede bulunurken, ‘*Evlâdım! Geceleyin fazla uyuma! Zira geceleyin fazla uyumak, kişiyi kıyamet günü fakir bırakır*’ demesi”¹⁶dir. Buradaki fakirlik manen bir muhtaçlık hâlidir. Ayrıca Hz. Peygamber de ümmeti konusunda en çok korktuğu şeylerden birinin çok uyumak olduğunu söylemiştir.¹⁷

Çıplak bulunmak ise İslam dinince hoş karşılanmamış, bu anlayış toplum hafızasına da tesir etmiştir. Bu duruma Hz. Peygamber’in hayatından şu örnek verilebilir: Hz. Peygamber bir gün Misver b. Mahreme’nin üzerine giydiği ince bir peştamal ile taş taşıdığını görmüş, bunun üzerine onu uyararak “*Dön de elbiseni al. Sakın çıplak dolaşmayın!*” diyerek uyarmıştır.¹⁸

3.11. Gece bir yeri süpürme, cünüple yemek yeme.

“*Üspürme gice hiç çekme emek / Hem cünüple gam virür yimek yimek*” [Gece (evi) süpürüp yorulma, cünüp olan kimseyle yemek yeme.] (44. beyit)

* Kubbealtı Lugati’nde cünüp, “Gerektiği halde gusül abdesti almadığı için dince temiz sayılmayan (kimse), cenâbet” kimse olarak tanımlanmaktadır.¹⁹ Cünüp gezmek İslam inancında hoş karşılanmamıştır. Bu sebeple cünüp kimseyle yemek yenmemesi gerektiği şiirde kişiye gam verebileceği şekilde dile getirilmiştir. Bunun dışında aynı beyitte geceleri evi ya da herhangi bir yeri süpürmemek gerektiği de söylenmiştir. Gece herhangi bir yeri süpürmemek gerektiği bugün de var olan batıl inanışlardandır. Bunlar birtakım zararların olabileceği endişesiyle toplumda oluşmuş kanılardan meydana gelen günlük hayata dair inanış ve davranış biçimlerindedir.

3.12. Şalvarını başının altına koyma, otururken sarık sarma.

“*Başın altına kıma şalvârını / Otururken şarma hem destârını*” [Şalvarını başının altına koyma, sarığını otururken sarma.] (35. beyit)

* Bu beyitte şair, şalvarın baş altına konmaması ve otururken de sarık sarılmaması yönünde toplumda oluşan bir kanaat ve inancı dile getirmiştir.

3.13. Ekmeği ayakaltına alma, dökmeden ye.

“*Rîze-i nânı sen itme zîr ü pâ / Dökmeden alup yimek virür gînâ*” [Ekmeğin ayakaltında bulundurma. Ekmeği dökmeden yemek zenginlik verir.] (33. beyit)

¹⁵ Onay, *Açıklamalı Diyan Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemal Kurnaz, 183.

¹⁶ (İM1332 İbn Mâce, İkâmet, 174), erişim tarihi: 21.01.2021.

<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=7&SAYFA=475&SRC=%C3%A7ok%20uyumak>

¹⁷ (KU7434 Müttakî el-Hindî, Kenzü’l-ummâl, III, 832), erişim tarihi: 21.01.2021.

<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=7&SAYFA=475&SRC=%C3%A7ok%20uyumak>

¹⁸ (M773 Müslim, Hayız, 78), erişim tarihi: 21.01.2021.

<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=4&SAYFA=253&SRC=%C3%A7C4%B1plak>

¹⁹ <http://lugatim.com/s/c/C3%BCn%C3%BCp>, erişim tarihi: 10.12.2021.

* Türk kültüründe sembolik bir değer kazanmış olan “ekmeğe çeşitli anlamlar yüklenmiş ve ekmek simgesel anlamlarıyla metinlere girmiştir. Rızkı verenin Allah’tan başkası olmadığı, başkasının ekmeğine el uzatmanın haram olduğu, aza kanaat etmenin çoğu istememenin, helal lokma yemenin önemli birer ölçüt olduğu, kuru ekmeğin insana yettiği ve ekmeğin helalinden kazanılması yolunda zor da olsa çalışmak gerektiği gibi uyarı mahiyetindeki anlamlarına ek olarak ekmeğin yoksulluk alameti sayıldığı, bir parça ekmeğe muhtaç kalma bağlamında beddua için kullanıldığı, tuz ekmek hatırında olduğu gibi vefa duygularını anlatıldığı örnekler de mevcuttur.”²⁰ Ekmek kazanmış olduğu bu anlam katmanları arasında en çok rızkın ve bereketin nişanesi olarak görülmüştür. Bu sebeple de ona çok kıymet verilmiş, ziyan edilmesi, ayakaltına alınması ve hor görülmesi hiç hoş karşılanmamıştır. Beyitte de toplum genelinde yaygın olan bu hassasiyet ve anlayış ekmeğin ziyan edilmemesi ve onu dökmeden yemenin kişiyi zengin yapacağı sözleriyle dile getirilmiştir. Beyitten anlaşıldığı üzere toplumda ekmeğin dökülmeden yenmesi hâlinde zengin olunacağı inancı mevcuttur.

Ekmeğin kıymetine dair hadis kitaplarında da kayıtlar yer almaktadır. Aclûnî’nin Tâberânî’den aktardığı “Ekmeğe değer verin ve onu zayi etmeyin. Zira onu zayi etmiş hiçbir topluluk yoktur ki Allah onları açlıkla imtihan etmiş olmasın.”²¹ ve Heysemî’den aktardığı “Sofralardan düşen ekmek kırıntılarını zayi etmeyen kimse affolunur.”²² bunlar arasındadır.

“Sosyal Hayata Dair Gelenek, İnanış ve Davranışlar” kategorisinde yer alan nasihatlerin kaynağı pratik hayattaki tecrübeler, yaşantılar ve inançlardır. Burada yer alan nasihatler arasında “Mezar taşlarını okumaktan sakın.”, “Tahta parçasını hilal şeklinde yapma, kişiyi zarara uğratar.”, “Evinde örümcek ağının olmasına müsaade etme, rızkını azaltır.”, “Mumu üfleyerek söndürme, hafızayı zayıflatar.” ve “Gece aynaya bakma.” öğütleri bu bakımdan özellikle dikkat çekicidir. Mezar taşlarının unutkanlığa sebep olduğu gerekçesiyle okunmaması gerektiği, gece aynaya bakmanın iyi olmadığı, evde bulunan örümcek ağlarının rızkı azaltacağı inançları bugün de varlığını devam ettirmektedir. Bu nasihatlerdeki söylem, yapılması istenmeyen yahut yapıldığı takdirde insana zarar verecek işlerin daha akılda kalıcı, dikte edici ve çarpıcı bir şekilde söylenmesi biçimindedir.

4. Dinî-Ahlaki Nasihatler

Nasihatnamede yer alan öğütlerden *dinî-ahlaki nasihatler* grubuna girenlerin kaynağı Kur’an, hadis ve çeşitli dinî bilgiler ile toplumsal ve ahlaki kurallardır. Şiirde bu hususta şair tarafından okuyucuya verilen öğütler şu şekildedir:

4.1. Kimsenin rızkına haset etme.

“Ni’metine kimsenüñ kılma hased / Kâdir isen kıl hased bâbını sed” [Kimsenin rızkına haset etme, akıllıysan haset kapısına set çek.] (24. beyit)

* Kişinin kimsenin rızkına haset etmemesi gerektiği gerek ayetlerde gerekse de hadislerde zikredilmiştir. Bu minvalde “Allah rızkı kullarından dilediğine bol bol verir, dilediğine de kısar. Şüphesiz Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” (29/62)²³, “De ki: Rabb’im, dilediğine bol rızık verir ve (dilediğinden) kısar; fakat insanların çoğu bilmezler.” (34/36)²⁴ ve “Geceyi gündüze katarsın, gündüzü de geceye katarsın. Ölüden diriye çıkarırsın, diriden ölüyü çıkarırsın ve dilediğine

²⁰ İncinur Atik Gürbüz, “Osmanlı Dönemi Metinlerinde Ekmek ve Ekmekle İlgili Anlam Çerçevesi” *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 3 (2019): 130, erişim tarihi: 21.01.2022.

²¹ İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ Halk Arasındaki Rivayetlerin İlmî Değeri* (çev. Mustafa Genç), (İstanbul: Beka Yay., 2019), 420.

²² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C.1, 419.

²³ <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/al-i-imran-suresi-3/ayet-27/kuran-yolu-meali-5>, erişim tarihi: 19.01.2021.

²⁴ <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/sebe-suresi-34/ayet-36/kuran-yolu-meali-5>, erişim tarihi: 19.01.2021.

sayısız rızık verirsin.” (3/27)²⁵ ayetlerinde Allah’ın rızık dilediğine verdiği ve dolaylı olarak da buna haset edilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. “Sizden biri, kendisi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş olamaz.”²⁶ ve “Zandan sakının! Zira zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin sözlerine kulak kabartmayın. Birbirinizin özel hâllerini araştırmayın. Birbirinizle üstünlük yarışı içine girmeyin. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize kin beslemeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olun!”²⁷ hadislerinde ise haset etmenin kötülüğünden bahsedilmiştir.

4.2. Gece uyanık ol, seherde Kur’an oku.

“Gıce bîdâr ol tilâvet kıl seher / Okuma seng-i mezarı kıl hâzer” [Geceleri uyanık ol sabaha (kadar) Kur’an oku, mezar taşını okumaktan sakın.] (9. beyit)

* Nasihatnamenin bu beytinin ilk mısrasında gece uyanık olmak ve seherde Allah’ın kelamını okumak öğütleri verilmiştir.

Gece uyanık olup ibadetle meşgul olmak konusunda ayet ve hadisler mevcuttur. Bu konuda “Gecenin bir vaktinde kalkıp kendine mahsus nafil bir ibadet olarak da namaz kıl ki, Rabb’in seni övülmüş bir makama yükseltsin.”²⁸ (17/79)²⁹ ayeti ile “Din kolaylıktır. Bir kişi takatinin üstünde ibadete kalkışırsa din karşısında âciz kalır. Bunun için aşırıya kaçmayın, dosdoğru yolu tutun ve (salih amellerden alacağınız mükâfattan ötürü) sevinin. Sabah, akşam ve gecenin bir kısmında (dinç olduğunuz vakitlerden) yararlanın (ki taat ve ibadetinize devam edin.)”³⁰ hadisi örnek verilebilir.

4.3. Her işe besmeleyle başla, daima Allah’ı zikret.

“Her işe kıl besmeleyle ibtidâ / Fikrûñ olsun dâ’imâ zikr-i Hüdâ” [Her işe besmeleyle başla. Fikrin daima Allah’ın zikri olsun.] (15. beyit)

* Her işe besmele ile başlamak hususunda Hz. Peygamber’in telkin ve tavsiyelerinin “Bismillahirrahmanirrahim ile başlamayan her anlamlı iş, bereketsiz ve sonuçsuzdur.”³¹ hadis-i şerifinde de örneği görüleceği üzere önemli bir yeri vardır.

Daima Allah’ı zikretme konusu da hem Kur’an hem de hadislerde mevcuttur. Örneğin Al-i İmran Suresi’nin “Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah’ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler (ve şöyle derler:) “Rabb’imiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru!” mealindeki 191. ayeti bu bağlamda zikredilebilir.

4.4. Namaz kıl, cehennem azabını düşün.

“Zâhir ol dâ’im şalâhı pîşe kıl / Hem ‘azâb-ı düzahı endîşe kıl” [Namaz kılmayı huy edin. Aynı zamanda cehennem azabını da düşün.] (16. beyit)

²⁵ <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/al-i-imran-suresi-3/ayet-27/kuran-yolu-meali-5>, erişim tarihi: 19.01.2021.

²⁶ (B13 Buhârî, İmân,7), erişim tarihi: 22.01.2021.

<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=3&SAYFA=351&SRC=hasat>

²⁷ (M6536 Müslim, Birr, 28), erişim tarihi: 22.01.2021.

<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=3&SAYFA=351&SRC=hasat>

²⁸ <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/isra-suresi-17/ayet-79/kuran-yolu-meali-5>, erişim tarihi: 20.01.2021.

²⁹ Bazı müfessirler bu ayette zikredilen ibadetin Hz. Peygamber’e mahsus olduğunu, bazıları ise Müslümanların tümü için nafil olduğunu söylemişlerdir. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/%C4%B0sr%C3%A2-suresi/2108/79-ayet-tefsiri>, erişim tarihi: 20.01.2021.

³⁰ (B39 Buhârî, İmân, 29), erişim tarihi: 20.01.2021.

<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=1&SAYFA=363&SRC=gece%20ibadeti>

³¹ <https://kayseri.diyanet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?ContentId=1355&MenuCategory=Kurumsal>, erişim tarihi: 22.01.2022.

“*Kāhil olma kıl namāza ihtimām / Tur otur ehl-i šalāt ile müdām*” [Namaza özen göster, namaz kılanlarla bir arada bulun.] (17. beyit)

* “*Dinin başı İslām (kelime-i şehâdet getirerek Allah’a teslim olmak), direği ise namazdır.*”³² hadis-i şerifinde dinin direği olarak nitelendirilmiş olup İslam dininin beş şartından biri olan namaz ibadeti, dinî hayatta üzerinde en sık durulan konulardan biri olmuş, nasihatnameler içerisinde de kendine yer edinmiştir. Bahis konusu olan bu nasihatnamede de namaz, şair tarafından en önemli ibadetlerden biri olarak görülmüş ve yerine getirilmesi öğütlenmiştir. Aksi takdirde cehennem azabının olduğunun da altı çizilmiştir. Aynı zamanda namaz kılmayan insanlarla da bir arada bulunulmaması gerektiği dile getirilmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber’in de “*Kişi arkadaşının dini üzeredir. Öyleyse her biriniz kiminle arkadaşlık ettiğine dikkat etsin.*”³³ hadis-i şerifi mevcuttur.

4.5. Gece gündüz Allah’a dua et.

“*İster iseñ artura kadriñ Hudā / Rüz (u) şeb eyle tazarru’la du’ā*” [Allah’ın (senin) kadrini artırmamı istersen gece gündüz yalvarıp yakarıp dua et.] (18. beyit)

* Bu beyitlerde şair, dua etmenin gerekliliğinin altını çizmiştir. Dua etmekle ilgili pek çok ayet ve hadis mevcuttur. Bunlar arasında ilk akla gelenlerden biri, “De ki: “Kulluğunuz ve niyazımız olmasa Allah size ne diye değer versin! (Ey inkârcılar!) Siz onun dinini yalan saydığımız için bunun günahı artık yakanızı bırakmayacak!”³⁴ (25/77) ayetidir.

4.6. Namahreme bakma.

“*Çok merāh itme ki ol Hazret virür / Bakma hem nā-mahreme gaflet virür*” [Çok merak etme Allah (sana arzu ettiğini) verir. Namahreme bakma, gaflet verir.] (27. beyit)

* Bu nasihatte namahreme bakmanın tehlikeli olduğu ve insana gaflet verebileceği söylenmiştir. Harama bakmamak ve iltifat etmemek konusu birçok Kur’an ayeti ve hadiste yer almaktadır. Örneğin Hz. Peygamber, “Hz. Ali’nin şahsında ümmetine, ‘*Ey Ali! Bir bakışa ikincisini ekleme! Çünkü ilk bakış (kasıtsız olduğundan) senin için affedilmiştir. Sonraki bakışa ise hakkın yoktur.*’ uyarısını yaparak müminlerin gözlerini namahremden korumalarını istemiştir.”³⁵

4.7. İsyân etme, rızkını azaltır.

“*Kim ki kār (u) pîşesin işyân ider / Şübhesüz ol rızkına noqşân ider*” [Kimin işi gücü isyan olursa şüphesiz o rızkını azaltır.] (19. beyit)

* Okyanus Lügati’nde sözcük manası itibarıyla “Bir kimse emre inkıyâd eylemeyip itâ’atsiz olmak ma’nâsıdır ki ‘âsî olmak ta’bir olunur.” şeklinde tanımlanan isyan, dinî literatürde Allah’a ve emirlerine karşı gelmek anlamındadır. Bu bakımdan İslam inancında isyan etmek ve asi olmak olumlu bir şey olarak görülmemiştir. Şair de bu anlayışa paralel olarak nasihatnamenin bu beytinde asiliğin iyi bir hâl olmadığını düşündüğünden isyan edilmemesi gerektiğini bu eylemin rızkı azaltacağı uyarısıyla dile getirmiştir.

4.8. Nimete şükret, belaya sabret; bunlar gönül aynasını parlatır.

“*Ni’mete şükr ü belāya şabr kıl / Çün bulur andan cilā mir’ât-ı dil*” [Nimete şükret, belaya sabır göster. Çünkü bunlar gönül aynasını parlatır.] (20. beyit)

³² (T2616 Tirmizî, İmân, 8; HM22366 İbn Hanbel, V, 231, erişim tarihi: 06.12.2021. <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=2&SAYFA=173&SRC=namaz%20dinin>

³³ (D4833 Ebû Dâvûd, Edeb, 16; T2378 Tirmizî, Zühd, 45), erişim tarihi: 06.12.2021, <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=6&SAYFA=447&SRC=arkada%C5%9F%C4%B1n%C4%B1n%20dini>

³⁴ <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Furk%C3%A2n-suresi/2932/77-ayet-tefsiri>, erişim tarihi: 22.02.2022.

³⁵ <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=5&SAYFA=523&SRC=namahrem>, erişim tarihi: 22.01.2022.

* Nasihatnamenin bu beytinde şair tarafından nimete şükür ve belaya sabır telkin edilmiş, bunların uygulandığı takdirde gönül aynasını açacağı söylenmiştir.

4.9. Ömrünün uzun olması için bağış ve ihsanda bulun.

“Ömrüñ olsun dir iseñ gâyet uzun / Eyle in'âm u 'atâ hâdden füzün” [Ömrünün uzun olmasını istersen çok bağış ve ihsanda bulun.] (25. beyit)

* Bu beyitte şair, ömrün uzun olması için bağış ve ihsanda bulunulması gerektiğini söylemektedir. Bu söylemde Hz. Peygamber'in “Sadaka belayı def eder ve ömrü uzatır.”³⁶ hadis-i şerifine telmih vardır.

4.10. Dünya mutluluğuna ve iltifatlara kanma.

“Şâdî-i dünyâyâ mağrûr olma hîç / İltifât-ı şâha mağrûr olma hîç” [Asla dünyanın (vermiş olduğu) mutluluk ve şahın (bile olsa) iltifatlarıyla gururlanma.] (23. beyit)

* Bu beyitte dünya hayatının geçiciliği, onun verdiği mutluluğa ve iltifatlara kanmamak gerektiği aynı zamanda da kibirlenmemek gerektiği dile getirilmiştir. Beyitte Ankebut Suresi'nin “Oysa onların tek gerçek kabul ettikleri bu dünya hayatı hakikatte sadece bir oyun ve eğlenceden ibarettir; âhiret yurduna gelince işte asıl hayat odur; keşke bunu bilselerdi!”³⁷ mealindeki 64. ayetine telmih yapılmıştır.

Sonuç

Ankara Millî Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 06 Hk 34'te kayıtlı *Mecmua-i Resail*'de İstanbul'un manevi hayatının simge isimlerinden biri olan Beşiktaşlı Yahya Efendi adına kayıtlı, şairin basılı *Dîvân*'ında bulunmayan nasihatname türünden 46 beyitlik bir şiir yer almaktadır.

Sade bir dil ve didaktik bir üslupla kaleme alınmış olan eserde dinî hayat ile sosyal ve gündelik yaşama dair birtakım nasihatler yer almaktadır. Çalışmamızda bunlar arasında sosyal ve gündelik hayata dair olanlar “sosyal ve günlük hayata dair gelenek, inanış ve davranışları ifade eden nasihatler”, dinî hayata dair olanlar ise “dinî-ahlaki nasihatler” başlığı altında incelenmiştir. Bu incelemeler neticesinde şair tarafından dile getirilen sosyal ve günlük hayata dair gelenek, inanış ve davranışları ifade eden nasihatlerin kaynağının sosyal hayata dair uygulamalar, âdetler, inanışlar ve davranışlar olduğu gözlenmiştir. Dinî-ahlaki nasihatlerin kaynaklarının ise toplumda kabul edilen kimi ahlaki kurallar ile dinî hayatın teşekkülünün temeli olan Kur'an, hadisler ve çeşitli dinî bilgiler olduğu görülmüştür.

³⁶ (Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, 3/63), erişim tarihi: 22.01.2022.

³⁷ <https://mersin.diyabet.gov.tr/erdemli/sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&ContentId=991>

³⁷ <https://kuran.diyabet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/ankebut-suresi-29/ayet-64/kuran-yolu-meali-5>, erişim tarihi: 06.01.2022.

Metin³⁸**[Birinci sütun]****[126a] Kaşide-i Beşiktaşlı Yahyâ Efendi Kıddisesırruhu***fâ 'ilâtün / fâ 'ilâtün / fâ 'ilün*

- 1 Kimse[y]i zemm eyleyüp medh eyleme
Kendini hem illere medh eyleme
Ġāyeti nehyüñ nedür dirseñ³⁹ eger
Kendinüñ 'aybın⁴⁰ qor il 'aybın⁴¹ yazar
Ay [u] gün tütulsa hem kıлма nazar
Ol nazardur gözlere 'ayn-ı zarar
'Ākıl iseñ eyleme tenhâ sefer
Yâ likin gitmekde vardur havf hařar
- 5 Olmasun dirseñ⁴² zamirinde gubâr
Ĥāk-i gille el yumakdan el yu var
El yüz üstüne qomaq mezmümdur
ĠabĠabı altına qomaq şümdur
İřtirâz eyle qoma virür elem
Ayak altına tırâşât-ı kalem
Müş artuĠı durur 'âlemde semm
[...] olan kişiyi itme zemm
Gice bîdâr ol tilâvet kıł seher
Oquma seng-i mezarı kıł hazer
- 10 Çok cimâ 'ıtır hem ekşi yemek⁴³
Yir [ü] eyler adamı bî-reyb [ü] řek

[İkinci sütun]**velehu**

Burnuna yapışma çok virir melâl
Hem halel virür çübü itmek hilâl
Mâ-ħaşal budur tutarsañ⁴⁴ güş-ı cân
Eydeyüm Ĥikmet medârını beyân
Ehl-i řer' anı ki mütekabbih⁴⁵ bilür
Ĥab'ına bir nesneden şıklet⁴⁶ gelür

³⁸Metin, dönemin imla özellikleri dikkate alınarak çevrilmiş, kelimelerin dönemin imlasına uygun yazımları tercih edilmiş ve transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Metin tamiri ve karşılaştırma yapılan kelimelerde mecmua M. kısaltması ile gösterilmiştir. Metne eklenen kısımlar [] ve okunamayan yerler ise [...] işaretleriyle belirtilmiştir.

³⁹dirseñ: dirsen M.

⁴⁰'aybın: 'aybın M.

⁴¹'aybın: 'aybın M.

⁴²dirseñ: dirsen M.

⁴³Mısraın vezni bozuktur.

⁴⁴tutarsañ: tutarsan M.

⁴⁵mütekabbih: mütkebâh M.

⁴⁶şıklet: şıkret M.

Mümkün olduğunca eyle ictināb
Söz budur vallahu a'lem bi'ş-şavāb

15 Her işe kıl besmeleyle ibtidā
Fikrūñ olsun dā'imā zıkr-i Hūdā

Zāhir ol dā'im şalāhı pīşe kıl
Hem 'azāb-ı dūzahı endīşe kıl

Kāhil olma kıl namāza ihtimām
Tur otur ehl-i şalāt ile müdām

İster iseñ artura kadrūñ Hūdā
Rüz [u] şeb eyle tazarru'la du'ā

[Üçüncü sütun]

velehu

Kim ki kār [u] pīşesin 'işyān ider
Şübhesüz ol rızkına noķşān ider

20 Ni'mete şükr ü belāya şabr kıl
Çün bulur andan cilā mir'āt-ı dil

Şükr kaydı ni'met-i mevcüdedür
Şabr-ı şayyit ni'met-i mefküdedür

Kimseye itme sitem⁴⁷ kılma cefā
Dost kılmaz merdüm-[ā]zār[ı] Hūdā

Şādī-i dünyāya mağrūr olma hīç
İltifāt-ı şāha mağrūr olma hīç

Ni'metine kimsenüñ kılma hased
Kādir isen kıl hased bābını sed

25 'Ömrüñ olsun dir iseñ gāyet uzun
Eyle in'ām u 'atā hadden füzün

Virdüğünü alma mānend-i bahār
Yime kay kılduğımı zenbūr-vār

[Dördüncü sütun]

velehu

Çok merāh itme ki ol Hāzret virür
Bağma hem nā-mahreme gāflet virür

İtme iki zen arasından güzer⁴⁸
Kılma hem aşılmaşa aślā nazar

Zenler ile kim ki çok şöhet kılur
Şāh ise kendüyi bī-hürmet kılur

30 [...] kızbe bühtān eyleme
Kimsenüñ kalbini vīrān eyleme

⁴⁷ sitem: şitem M.

⁴⁸ güzer: güzer M.

Hem kıoma hānende⁴⁹ beyt-i ‘ankebūt
Nākış olur ol ziyād olduğça kıūt

Atañı⁵⁰ vü anañı⁵¹ cān-ı peder
Adlu adınca çağırma kııl hāzer

[Birinci sūtun]

[126b] velehu

Rīze-i nānı sen itme zīr ü pā
Dökmeden alup yimek virür ğınā

Senden a‘lānuñ öñüne geçme hem
[...] tavażzu‘ kııl kerem

35 Başuñ⁵² altına kıoma şalvārını
Otururken şarma hem destārını

Dişüñ⁵³ ile kesme hergiz rişteyi
Tırnağuñla oynama hem dişini

Ayak üzre pek şakın ton giymeden
Hem şakın üstinde cāme dikmeden

Āstīn dāmānına kim el siler
İki yaķa üsti olmaz ol gider

Nān [...] ğüşt hem helvā-yı ter
Arturur [...] vü hıfzı tīz ider

40 [...] diler nisyāndan
Didi kim kaçmaķ gerek ‘işıyāndan

[İkinci sūtun]

velehu

İştirāküñ görme cā’iz şānenüñ
Şānesine urma el bīğānenüñ

Ġayrıyla misvākda yok iştirāk
Kim işāretdür aña lafz-ı sivāk

Of diyüp söndürme hīç bir kez çerāĝ
Şem‘ dūdından olur muhtel⁵⁴ dimāĝ

Üspürme gice hīç çekme emek
Hem cünüble ğam virür yimek yimek

45 Pes haķādur gice mir’āte nazar
Yalıñuz bir evde yatma kııl hāzer

Müriş-i kıilletdürür nevm-i keşīr
Gice ‘üryān yatmaķ eyler hem faķīr

Yahyā Efendinuñ kaşīde-i kerāmet-i pür-naşīhati bunda tamām oldı
Kuddisesırruhu

⁴⁹ hānende: hānende M.

⁵⁰ atañı: atanı M.

⁵¹ anañı: ananı M.

⁵² başuñ: başun M.

⁵³ dişüñ: dişin M.

⁵⁴ muhtel: muhtel M.

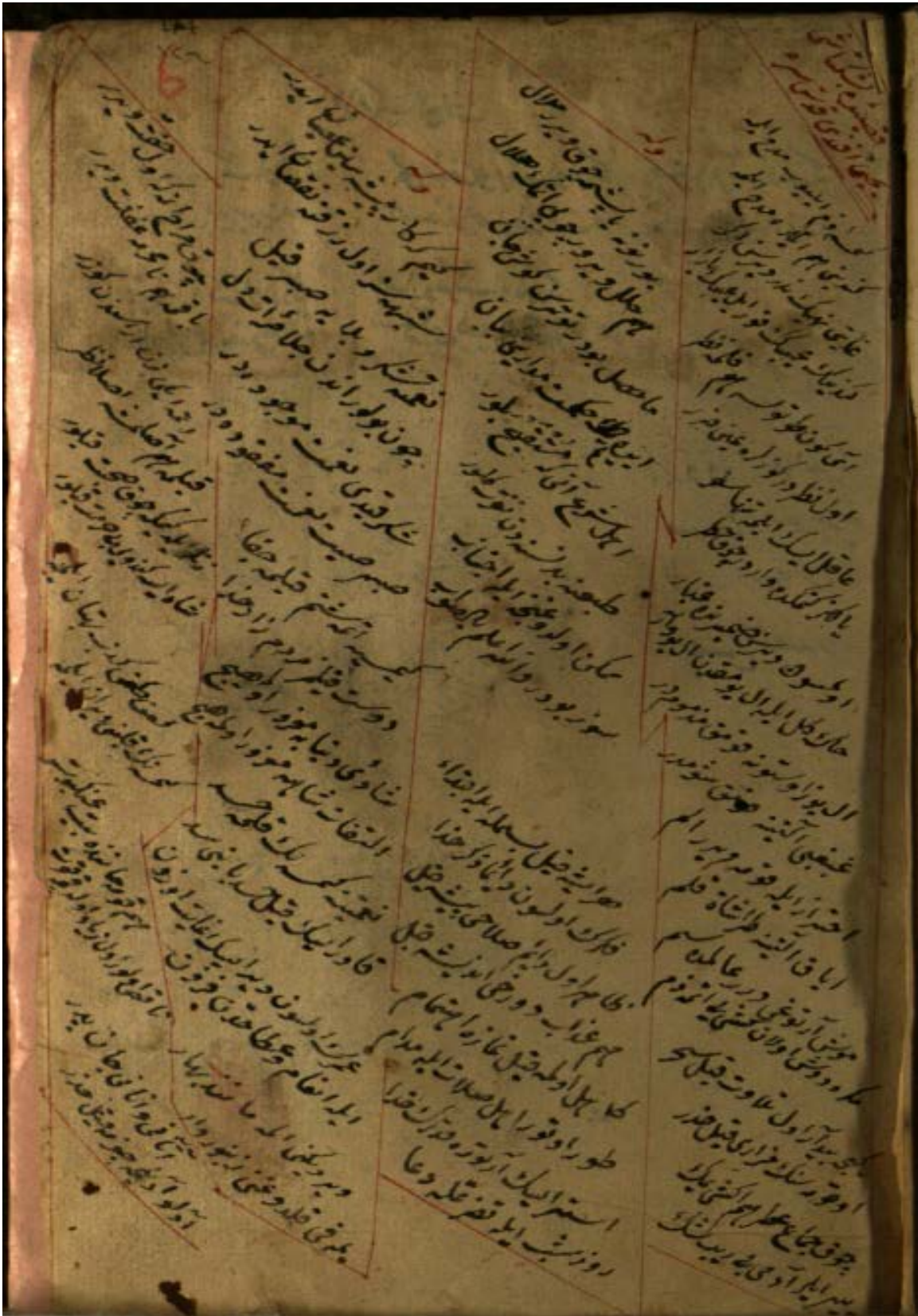
Kaynakça

- Atık Gürbüz, İncinur. “Osmanlı Dönemi Metinlerinde Ekmek ve Ekmekle İlgili Anlam Çerçevesi” *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 3 (2019): 348-376. erişim tarihi: 21.01.2022. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/901055>
- Ay, Ümran. “Divan Şiirinde Güneşin Sevgili Tipine Yansıması Hakkında Bir Değerlendirme” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 2 (2009): 117-162, erişim tarihi: 20.01.2022. http://www.devdergisi.com/Makaleler/586200722_4.pdf
- Çağrı, Mustafa. “Nasihat”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 32 (2006):408-409.
- Çakır, Emine. “Müderres, Yahya Efendi, Beşiktaşlı Yahya Efendi”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. (2015), erişim tarihi: 22.10.2021, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muderris-yahya-efendi-besiktasli>
- Demir, İsmet ve Hacı Osman Yıldırım. *Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi ve Üveysilik*. İstanbul: Şeyh Yahya Efendi Kültür ve Araştırma Vakfı Yay., 1997.
- <http://ilkaykeskinel.com/tutsu-kokulu-mum-ve-oda-kokularinin-zararlari>
- <http://lugatim.com/>
- <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/>
- <https://kayseri.diyaret.gov.tr/>
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/>
- <https://mersin.diyaret.gov.tr/>
- <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/kulturatlasi>
- İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî (çev. Mustafa Genç). *Keşfü'l-Hafâ Halk Arasındaki Rivayetlerin İlmî Değeri*. İstanbul: Beka Yay., 2019.
- Köksal, M. Fatih. *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yay., 2005.
- Mecmua-i Resail*, Ankara Millî Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 34.
- Onay, Ahmet Talat *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemal Kurnaz, Ankara: Kurgan Edebiyat, 2013.
- Örnek, Sedat Veyis. *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., 1966.
- Özkan, Mustafa. “Osmanlı Türkçesi”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 33 (2007): 483-485.
- Pala, İskender. “Nasihatname”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 32 (2006): 409-410.
- Sevgen, Nazmi. *Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı-Menkıbeleri-Şiirleri*. İstanbul: Türkiye Basımevi, 1965.
- Şahin, Haşim (2014). “XVI. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Çok Yönlü Bir Âlim: Beşiktaşlı Yahya Efendi”. *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, XLIII, (2014): 125-144, erişim tarihi: 01.12.2021. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/112132>
- Şahin, Haşim. “Beşiktaşlı Yahya Efendi”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 43 (2013): 243-244.
- Uludağ, Süleyman. “Ayna”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 4 (1991): 260-262.
- Uzun, Mustafa İsmet. “Ankebût”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 3 (1991):213-214.

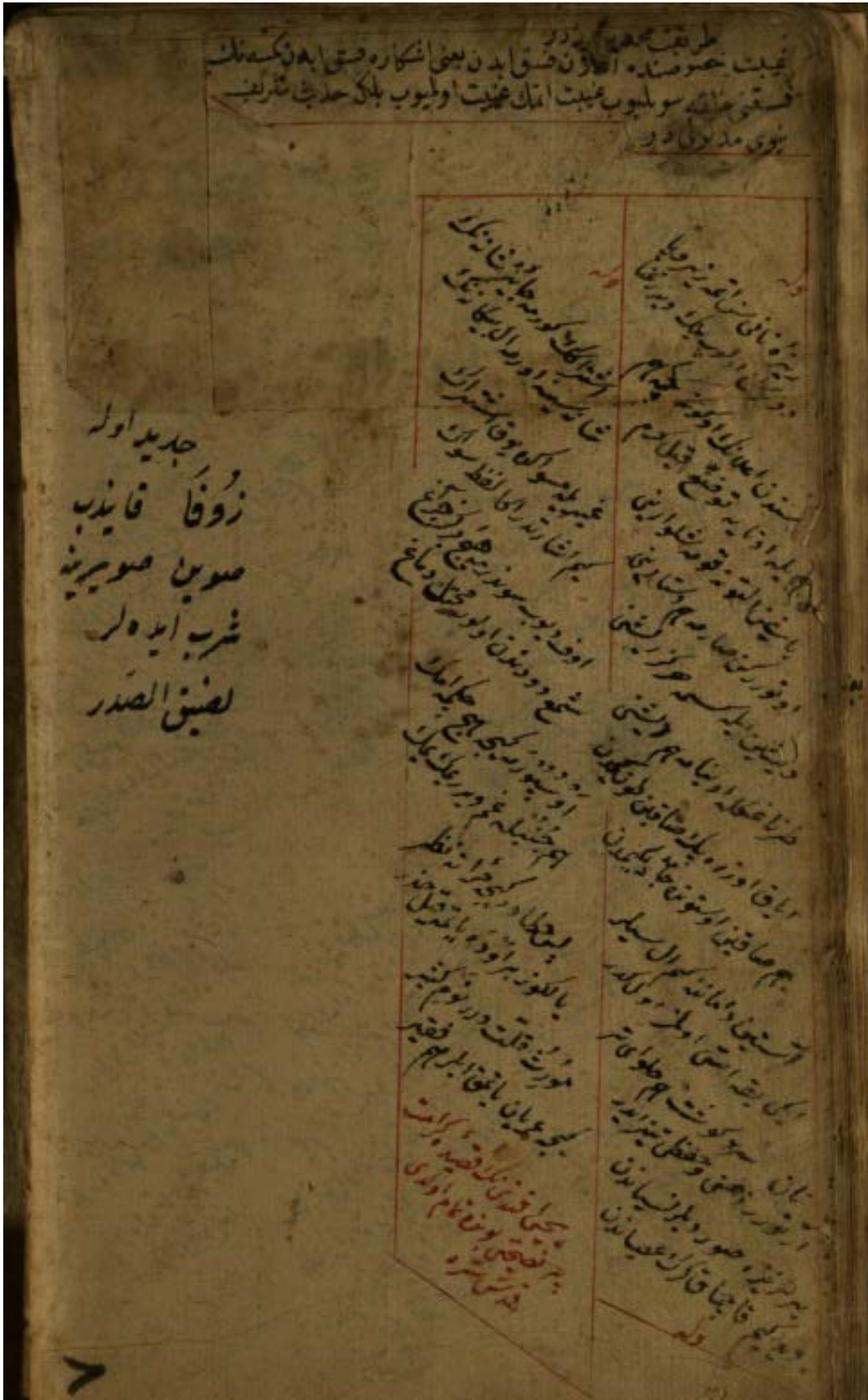
Yılmaz, Müslüm. *Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı Tasavvufî Şahsiyeti ve Dîvânı*. İstanbul: Dergâh Yay., 2014.

Yüce, İsmail, “Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1993.

Ek 1: Mecmûa-i Resâ'il, Ankara Millî Ktp. Adnan Ötügen İHK Kol. 06 Hk 34, vr. 126a.

Ek 2: Mecmûa-i Resâ'il, Ankara Millî Ktp. Adnan Ötügen İHK Kol. 06 Hk 34, vr. 126b.

Summary

Nasihatnames are instructive works written to guide people. Throughout the history of Turkish literature, both in pre-Islamic and later periods, many works of nasihatnames were written by poets from various groups. Sufis are also among them. While these names were creating the nasihatnames, they created their works with a religious discourse and enriched them with mystical teachings. Yahya Efendi from Besiktas, who has a nasihatname registered in his name in a journal, should probably be among these names.

Yahya Efendi from Besiktas, who is famous for being the foster brother of Suleiman the Magnificent (d. 974/1566), was born in Trabzon. After working as a professor in Istanbul for a while, he established his own dervish lodge in Besiktas, lived here and became one of the important names in the establishment of the spiritual atmosphere of Istanbul. In addition to being a professor and sheikh of a dervish lodge, being a poet is also one of Yahya Efendi's qualifications. His only known work according to the available information is his *Dîvân*, which is composed of various types of poems that he wrote under the pseudonym *Müderriş*. The work is in the Istanbul National Library at 06 Mil Yz. it is registered at FB.210. The poet also has poems in magazines. The nasihatname, which is the subject of the study, is one of these poems of the poet in the magazines. The first of two issues that make this text important is that this poem is not included in the poet's printed *Divan* and will be published by us, and the second one is the presence of religious-moral advices with elements of social life in it.

In the article, first of all, the features of the magazine in which the nasihatname is included and the qualities of it as a literary genre are mentioned, then the elements of social life and religious-moral advice in the text are discussed. Afterwards, the translation of the text was presented, and the original copy of the poem was added at the end. The magazine in which the nasihatname is included is a collection of booklets consisting of many booklets. The text that is the subject of our study is in the last two pages of the magazine (126a-126b). Although this poem, registered to Yahya Efendi from Besiktas, is registered as an *qasida* in the journal, it is in the *mathnawi* type, has 46 couplets, and was written in the form of *fâ'ilâtün fa'ilâtün fa'ilün* of the *remel bahr* of *aruz* rhyme. At the beginning of the remarkable elements in the text, there are factors of social life and religious-moral advices. In the study, these elements were classified under two titles as traditions, beliefs and behaviors regarding social life and religious-moral advice and were examined according to the way they took place in the couplets. After these examinations, the transcript of the nasihatname was given, where the text was read using the transcription alphabet according to the orthographic features of the period, and the text repair and comparisons are shown in the footnotes.